

Täysistunto

Maanantai 16.12.2019 klo 12.01—19.54

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 71/2019 vp

Valiokunnan mietintö StVM 18/2019 vp

Toinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

19.44 **Kim Berg sd:** Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen esityksen tavoitteena on korjata lastensuojelulain säännöksiä ajantasaiseksi vastaamaan eduskunnassa jo hyväksyttyjä lainmuutoksia. Koska muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja jälkihuollon ikärajan nostaminen 25 ikävuoteen aiheuttivat selkeästi eniten pohdintaa asian valiokuntakäsittelyissä, keskityn puheenvuorossani lähinnä näihin kahteen asiaan.

Arvoisa puhemies! Hallintoprosessilain ensi vuoden alussa tapahtuvan voimaantulon jälkeen kaikissa lastensuojelulain 92 §:n tarkoittamissa asioissa edellytetään valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Asianosaisilla ja viranomaisilla säilyy kuitenkin valituslupamenettelyssä edelleen mahdollisuus hakea muutosta hallinto-oikeuden antamaan päätökseen, mikäli korkein hallinto-oikeus myöntää asiassa valituslupan. Lastensuojelulain mukaan hallinto-oikeus on ensiasteen päätöksentekijänä huostaanotosta ja siihen liittyvästä sijaishuollosta päätettäessä, jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista. Hallinto-oikeus toimii ensiasteen päätöksentekijänä myös lasten tutkimista lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi koskevassa asiassa. Muissa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevissa asioissa ensivaiheen päätökset tehdään edelleen kunnassa viranhaltijatasolla ja muutoksenhakuasteena toimii hallinto-oikeus ja viime kädessä korkein hallinto-oikeus.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa nousi monesti esille, että varsinkin huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevissa asioissa on lapsen etuun liittyviä asiasisällöllisiä menettelyllisiä erityispiirteitä, jotka puoltavat asian joutuisaa käsittelyä ja huostaanottoja koskevien asioiden lainvoimaiseksi tulemisen nopeutta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan keskeistä oikeusturvan saatavuuden kannalta on kuitenkin, että valituksen luvanvaraisuus ei saa merkitä valituskieltoa ja että korkeimman hallinto-oikeuden on lain mukaan myönnettävä valituslupa, jos käsillä on jokin valituslupan myöntämisen perusteista, kuten asian erityisen suuri merkitys valittajan oikeusturvan kannalta. Huostaanottoon ja sijaishuoltoon määräämistä koskevilla asioilla on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2019 vp

valiokunnan mukaan lähtökohtaisesti tällainen merkitys lapselle ja hänen perheelleen. Perustuslakivaliokunta edellyttikin lausunnossa, että sääntely on laadittava siten, että vain ilmeisen perusteettomat ja siihen kynnykseltään rinnastuvat muutoksenhaut ratkaistaan valituslupahakemus hyläten, jotta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksessä.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan toistaiseksi ei ole annettu säännöksiä, joissa yleisiä valituslupan myöntämisedellytyksiä olisi väljennetty. Lisäksi valituslupan myöntämisen yleiset perusteet on kirjoitettu positiiviseen muotoon edellytyksiksi, joista yhdenkin täyttyminen johtaa valituslupan myöntämiseen. Muutoshakujärjestelmän kokonaisuuden kannalta on kuitenkin perusteltua, että perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetty valituslupan myöntämiskynnyksen alentaminen huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevissa asioissa arvioidaan huolellisesti, ja mikäli tarvetta on, eduskunnalle annetaan asiasta uusi hallituksen esitys. Valiokunta päätyi täten ehdottamaan, että lastensuojelulain 98 § muutetaan tässä yhteydessä siten, että valitusoikeus huostaanottoja ja sijaishuoltoa koskevissa asioissa säilyy toistaiseksi ennallaan eikä valituslupaa edellytetä näissä asioissa, joissa korkein hallinto-oikeus toimii ensimmäisenä muutoshakuaasteena. Valituslupaa edellytettäisiin jatkossa kuitenkin muissa lakiehdotuksen 92 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan hyväksymään lakialoitteeseen sisältyneen lakiehdotuksen johdosta jälkihuollon ikäraja nousee vuodenvaihteessa 25 ikävuoteen. Ikärajan nostamisen vuoksi esityksessä ehdotetaan muutoksia lastensuojelulain nuoren määritelmään, itsenäistymisvaroja koskevaan sääntelyyn ja jälkihuollon ikärajan siirtymäsäännökseen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta piti mietinnössään tarkoituksenmukaisena lastensuojelulain 77 §:n 3 momentin tarkistamista siten, että sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi velvollisuus maksaa itsenäistymisvarat nuorelle jälkihuollon päättyessä eli viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta. Valiokunta kuitenkin kiinnitti huomiota kunnan lastensuojeluviranomaisen laajaan harkintavaltaan itsenäistymisvarojen maksamisajankohdan suhteen. Jälkihuollossa olevien nuorten tilanteet vaihtelevat huomattavasti, jolloin myös tarkoituksenmukainen itsenäistymisvarojen maksamisajankohta vaihtelee perustellusti. Valiokunta painotti mietinnössään, että itsenäistymisvarojen maksamisajankohdassa tulee myös jatkossa aina ottaa huomioon nuoren yksilölliset tarpeet ja tilanne sekä täysi-ikäistymisen vaikutus oikeuteen hallinnoida omia varoja.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että siirtymäsäännöksen myötä jälkioikeuden laajennus ei koskisi niitä nuoria, joiden oikeus jälkihuoltoon on päättynyt ennen lain voimaantuloa 1.1.2020. Valiokunnan mielestä voimassa olevan sääntelyn ja ehdotetun sääntelyn kokonaisuus eivät sinänsä muodostu sisällöltään oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaiseksi, mutta on pitänyt perustuslain 6 §:n kanssa paremmin sopu-soinnussa sääntelyratkaisua, joka ei perustuisi näin ehdottomaan ja tarkkaan määräpäivään perustuvaan ikäryhmien poissuljentaan.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mukaan esityksessä ehdotetun siirtymäsäännöksen rajausta ei perustu lapsen tai nuoren ikään vaan tämän jälkihuolto-oikeuteen ja sen voimassaoloon. Siirtymäsäännöksen johdosta jälkihuolto-oikeus ei takautuvasti laajene koskemaan niitä lapsia ja nuoria, joiden oikeus jälkihuoltoon on jo päättynyt ennen lain voimaantuloa ja jotka ovat jo siirtyneet pois lastensuojelun vastuulta. On hyvä huomioida, että tähän ryhmään kuuluu nuoria aikuisia, joilla on käytettävissään kaikki

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2019 vp

kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeentuloon, turvaan, asumiseen, tukeen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät palvelut ja tukijärjestelmät.

Valiokunta ei pitänyt perusteltuna, että lastensuojelun vastuulta siirtyneet muiden palveluiden piiriin tällä hetkellä jo kuuluvat nuoret aikuiset siirretään jälkihuollon ikärajan laajentamisen myötä takaisin lastensuojelun vastuulle. Valiokunta kuitenkin painotti, että kunnan on jatkossakin tuettava lasta ja nuorta itsenäistymisessä, vaikka hänellä ei ole subjektiivista oikeutta jälkihuoltoon. On myös ehdottoman tärkeää, että jälkihuollon piiriin kuulumattomien nuorten aikuisten palvelut resursoidaan asianmukaisesti ja että jälkihuoltoa kehitetään sisällöllisesti niin, että se ehkäisee nykyistä tehokkaammin syrjäytymistä ja tukee nuorten koulutus- ja opiskelumahdollisuuksia sekä kiinnittymistä työmarkkinoihin.

19.52 Heidi Viljanen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Bergin varsin kattavan selvityksen ja puheenvuoron jälkeen haluan vielä muutamana sanana mainita tästä hallituksen esityksestä lähinnä lastensuojelun jälkihuollon näkökulmasta — asioita, joita myös sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään painottanut.

On oikein, että eduskunta on jo aiemmin hyväksynyt jälkihuollon ikärajan nostamisen 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen vuoden 2020 alusta. Se oli hyvä päätös. Tästä johtuen nyt käsitellyssä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia lastensuojelulain nuoren määritelmään, itsenäistymisvaroja koskevaan sääntelyyn ja jälkihuollon ikärajan siirtymäsäännökseen. Kuten sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään todennut, on tärkeää, että kunnan lastensuojeluviranomaisella on jatkossakin laaja harkintavalta itsenäistymisvarojen maksamisajankohdan suhteen. Jokainen nuori on yksilö, ja heidän tilanteensa vaihtelevat. On tarkoituksenmukaista, että myös itsenäistymisvarojen maksuajankohta voi vaihdella nuoren yksilöllisen tilanteen ja tarpeen mukaan.

On myös tärkeää huomioida ne nuoret, joiden oikeus jälkihuoltoon on päättynyt ennen lain voimaantuloa. Heidän osaltaan käytössä ovat kaikki kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon, toimeentulon turvaan, asumisen tukeen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät palvelut ja tukijärjestelmät. Oleellisen tärkeää on, että kunnan on jatkossakin tuettava lasta ja nuorta itsenäistymisessä, vaikka hänellä ei ole subjektiivista oikeutta jälkihuoltoon. Myös näiden nuorten riittävistä palveluista ja tuesta on siis ehdottomasti pidettävä huolta.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyt, hallituksen esitykseen HE 71/2019 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. Lakiehdotusten toinen käsittely päättyi. Eduskunta hyväksyi mietintöön sisältyvän lausumaehdotuksen. Asian käsittely päättyi.